

ZWARTE ZWAAN & OVERSTROOMD

Gideon Samson. (2012). *Zwarte zwaan*. Amsterdam: Leopold. Isbn 978 90 258 6130 8, € 14,95, 212 blz.

Eva Moraal. (2012). *Overstroomd*. Rotterdam: Lemniscaat. Isbn 978 90 477 0511 6, € 17,95, 398 blz.

In deze rubriek over jeugdliteratuur weer twee fantastische, recent verschenen boeken. De één – *Zwarte zwaan* – vooral geschikt voor leerlingen in de onderbouw en geschreven door de ervaren Griffelwinnaar Gideon Samson. De ander – *Overstroomd* – typisch een bovenbouwboek, geschreven door een debutante.

Zwarte zwaan

In het eerste hoofdstuk van *Zwarte zwaan* stelt Samson twee van de drie hoofdpersonen in zijn boek aan de lezer voor. Het zijn Duveke en Rifka (12), twee vriendinnen, twee keurige meisjes. Maar is dat wel zo? Rifka is helemaal niet zo netjes en dat blijkt al onmiddellijk op de eerste bladzijden, waar zij een medewerkster van de Kindertelefoon meedogenloos op het verkeerde been zet door haar voor te liegen dat ze zwanger is en misbruikt wordt door haar broer. Het tekent Rifka. Ze is verre van lief, eerder een manipulatievrij krenge. Een bitcherig kind dat telkens nieuwe dingen verzint waarmee ze anderen tegen zich opzet.

Duveke vindt het allemaal prima zo, gaat erin mee, ook al is al het onaangepast gedrag van Rifka niet echt haar ding. Maar ze weet donders goed dat het de enige manier is om de vriendschap in stand te houden. En dat mag wat kosten. Want... 'Vriendinnen zijn met Rifka is het hoogste wat je kunt bereiken.' En

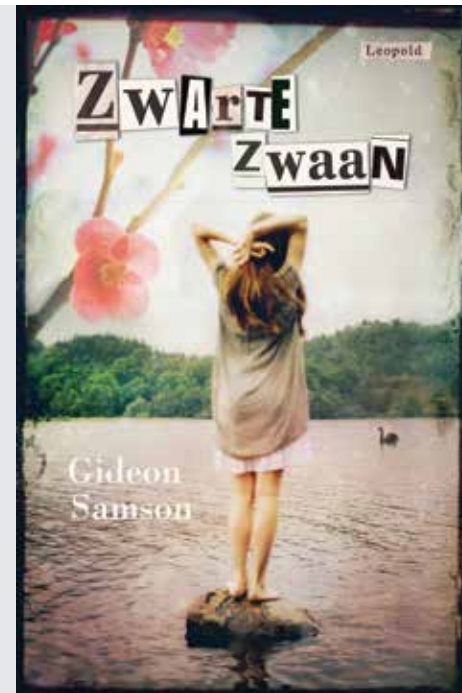
verder is Duveke in alles Rifka's tegenpool. Een kinderlijk meisje dat onder haar bed allerlei frutsels koestert in een Heilige Doos en worstelt met een ondefinieerbaar Gevoel dat haar met enige regelmaat volledig lamslaagt. Een onzeker meisje ook dat haar slechte gedachten het liefst verdringt naar een donker vakje in haar hersens, een plekje waar ze zo min mogelijk probeert te komen. Zoals die keer dat ze een zwart glazen zwaantje van haar moeders verzameling per ongeluk vernielde. Samen hebben de meiden volgens Rifka één doel. 'Wij twee moeten heersen over het volk der truttenkoppen en piemelpikkies.' En dat zullen ze weten op hun school.

Aan de oever van de Paarse Plas, een meertje in het bos, worden in het geniep de plannen gesmeed. Dat wil zeggen: Rifka bedenkt alles. Haar nieuwste idee wordt ingegeven door de dood van Mori (paardenstaartje), een ernstig ziek klasgenootje. Al die verdrietige mensen op zijn begrafenis! Hoe zou het zijn dat zelf te ervaren tijdens je uitvaart? Rifka wil haar begrafenis bewust meemaken. Ze heeft het helemaal uitgedokterd en Duuf moet haar daarbij helpen. Ze ensceneert haar eigen ontvoering en duikt ondertussen onder in een tentje in het bos. Haar ouders kunnen onmogelijk het losgeld betalen en dus brengen de ontvoerders haar om het leven. Haar lichaam wordt niet gevonden en daarom zal ze dood worden verklaard. Het lijkt een strak plan. Maar natuurlijk loopt het anders...

Zwarte zwaan kent een zorgvuldige compositie en vormt psychologisch een doordacht geheel. Het boek kan worden opgesplitst in drie delen. In het eerste deel 'Voor' maken we alle gebeurtenis-

sen mee door de ogen van Duveke. Rifka moet met hulp van Duveke dan nog verdwijnen. In het tweede gedeelte ('Na') is de verdwijning van Rifka een feit en bezien we alles vanuit het perspectief van de veertienjarige broer van Duveke, Olivier. Olivier en zijn familie maken zich daadwerkelijk op voor een begrafenis, al is het niet te zeggen dat dit de uitvaart is van Rifka, omdat we in het eerste deel konden lezen dat Duveke faalde bij de uitvoering van een essentieel onderdeel van Rifka's plan. Het wordt wel duidelijk dat er iets goed mis is met Duveke, want ze heeft besloten te zwijgen en spreekt met niemand meer. Het derde deel tot slot ('Tijdens') verhaalt over de gebeurtenissen tijdens de verdwijning en is geschreven vanuit het perspectief van Rifka. Hier vallen alle puzzelstukjes op een macabere en onverwachte manier op hun plek. Het zou te ver gaan daar nader op in te gaan, want het haalt de spanning uit dit verrassend goed en sterk geschreven boek.

Samson (in 2010 Zilveren Griffelwinnaar met *Ziek*) toont zich met *Zwarte zwaan* van zijn beste kant. Qua constructie, taalgebruik en de wijze waarop hij zijn verhaalfiguren portretteert, is dit boek van een grote, eenzame klasse en het moet raar lopen wil dit verhaal straks niet meedingen naar een prijs. Een boek met literaire kwaliteiten, maar tegelijk ook een spannend verhaal met leesbevorderende elementen en daarom geschikt voor een wat breder publiek. Het zou mij niet verbazen wanneer *Zwarte zwaan* straks een plek krijgt op de lijst met kerntitels voor de Jonge Jury 2014. Het lijkt me een logische keuze en zonder enige twijfel dik verdiend!



Overstroomd

Stel je eens voor: een omgeving die door veranderingen in het klimaat een geheel ander aanzicht heeft gekregen. Enorme, niet aflatende regenbuien zorgden voor dijkdoorbraken en overstromingen. Het heeft niet alleen het landschap ingrijpend veranderd, maar zorgt ook voor een verdeling van haar bewoners. Je ontleent je maatschappelijke positie en je status voortaan aan de plek waar je woont. De Drogen bevolken het veilige, droge deel en vormen de rijke elite. Zij leven in streng beveiligde districten – zogeheten GG's – een redelijk comfortabel en beschermd bestaan. De Natten daarentegen vormen de underdog. Zij bewonen de gebieden die het eerst gevaar lopen als het water weer stijgt. De Natten klitten bijeen in grijze, grauwe getto's, hebben de minste banen en proberen letterlijk en figuurlijk het hoofd boven water te houden.

De aversie onder deze laatste groep jegens de Drogen neemt toe en krijgt een gezicht in de NatTo, het ondergronds verzet. De leden van het verzet bereiden in het diepste geheim aanslagen voor op strategische doelen in de zorgvuldig bewaakte leefgebieden van de Drogen



en het zet de onderlinge tegenstellingen verder op scherp.

Tegen het decor van deze dreigende omgeving speelt het dystopische *youngadult*-debuut van historica Eva Moraal. Max en Nina zijn de twee hoofdpersonen. Ze worden voor het maken van een schoolopdracht aan elkaar gekoppeld door een docent op hun school, het Deltacollege. Een grotere tegenstelling is nauwelijks denkbaar. Hij is een Natte, de jongste zoon van Robert Maurits, een oud-verzetstrijder (dat weet Max aanvankelijk nog niet), die tijdens een evacuatie van leerlingen bij een onder water gelopen schoolgebouw het leven liet. Zijn oudere broer Liam heeft connecties met het verzet. Hij heeft alle redenen te twijfelen aan een ongeluk en hij gelooft niet in de oprechte bedoelingen van degene die destijds de leiding had over de operatie: gouverneur Brandsma. Laat dat nu uitgerekend de vader zijn van de andere hoofdpersoon: Nina. Zij gaat anoniem door het leven als Nina Bakker. Tijdens de laatste overstroming werd haar school getroffen en is haar zusje Isa verdronken. Inderdaad, de school waar Max' vader het leven liet.

Nina en Max worden verliefd op elkaar en Nina arrangeert met medewerking van enkele personeelsleden van haar ouders een heimelijke ontmoeting bij haar thuis. Max weet dan nog niet wie Nina in werkelijkheid is. Het samenzijn krijgt een abrupt einde als blijkt dat terroristen een aanslag hebben gepleegd op een belangrijke openbare ontmoetingsplaats in de GG waar Nina woont. Max keert huiswaarts en Nina neemt zich voor hem zo snel mogelijk in te lichten over haar ware identiteit. Maar het loopt anders, Liam is Nina voor. Als hij zijn broer vertelt wie zij in werkelijkheid is en dat hij bewijs heeft dat de gouverneur direct verantwoordelijk is voor de dood van hun vader slaan bij Max de stoppen door. Met verschrikkelijke gevolgen.

De schrijfster scheidt een onheilspellend en uiterst beklemmend toekomstbeeld met twee prachtige hoofdpersonen, door wier ogen we de gebeurtenissen beurtelings meemaken. De keuzes die Nina en Max maken, hun emoties en onzekerheden, komen levensecht en authentiek over. De gebeurtenissen maken indruk en bieden bovendien stof tot nadenken, omdat de fictieve wereld van Moraal niet eens zo heel erg verschilt van de onze. Sociaal onrecht, uitbuiting en discriminatie, onverdraagzaamheid en terreur zijn ook belangrijke issues in ons leven en de gedachte aan grote overstromingen lijkt met de huidige kennis over klimaatverandering zo gek nog niet.

Eva Moraals debuut smaakt absoluut naar meer. *Overstroomd* is een spannende, meeslepemde, maar boven alles intrigerende roman, zo'n boek dat al na enkele hoofdstukken onder je huid gaat zitten. Goed geschreven in een krachtige stijl. Petje af dus voor Moraal en een compliment aan het adres van haar uitgever (Lemniscaat), die deze getalenteerde schrijfster aan zich wist te binden. ■

Rob van Veen

Voor meer informatie over deze, maar ook andere jeugdboeken: <www.eenboekjeopen.nl>.